

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ
ВАЗИРЛИГИ

НАМАНГАН ДАВЛАТ
УНИВЕРСИТЕТИ

ИЖТИМОЙ-ИҚТИСОДИЙ
ФАКУЛЬТЕТИ

ИҚТИСОДИЁТ КАФЕДРАСИ
КЕНЖАЕВ ИКРОМНИНГ

*“Наманган вилоятида эркин иқтисодий ҳудудларни ташкил этиш
йўналишлари” мавзусига*

ИЛМИЙ МАҚОЛА

НАМАНГАН-2018

НАМАНГАН ВИЛОЯТИДА ЭРКИН ИҚТИСОДИЙ ҲУДУДЛАРНИ ТАШКИЛ ЭТИШ ЙЎНАЛИШЛАРИ

И.Э.Кенжаев

**Наманган давлат университети
Иқтисодиёт кафедраси ўқитувчиси**

Хорижий иқтисодий адабиётларда тадқиқотчилар кўпчилик ҳолларда “киритилган инвестиция учун инвестор қайси ҳудудда энг паст таваккалчиликка ва энг юқори фойда даражасига эришиши мумкин?”- деган ягона саволга жавоб топишга интилиб, минтақанинг инвестицион муҳитини фақатгина инвестор нуқтаи назаридан баҳолашмоқда. Бироқ, ҳудуднинг инвестицион муҳитини, биринчи навбатда маҳаллий ҳокимият органлари манфаати нуқтаи назаридан келиб чиққан ҳолда баҳоланиши лозим.

Бизнинг фикримизча, иқтисодий ривожланишнинг глобаллашуви шароитида, инвестицион иқлим иқтисодий муносабатларининг инновацион шаклларида бири сифатида инвестицион иқлимни таъминлашнинг инновацион-институционал шакли бўлган эркин иқтисодий ҳудудлар модели муҳим ўрин эгаллайди. Эркин иқтисодий ҳудудларни барпо этишнинг жаҳон тажрибасини ўрганиш мамлакатимизда уларнинг самарали институтларини шакллантириш жараёнида муҳим аҳамият касб этади.

Иқтисодиётни модернизациялаш, ислохотларни чуқурлаштириш, янги ишлаб чиқариш қувватлари ва асосий фондларни яратиш, амалда фаолият юритаётган техника ва технологияларни янгилаш, уларни қўллаб-қувватлаш инвестицион жараёнларни нечоғлик тўғри ва самарали амалга оширишга боғлиқ. Шу боисдан ҳам, Ўзбекистон Республикаси давлат раҳбари томонидан ишлаб чиқаришни модернизация қилиш, техник ва технологик жиҳатдан янгилаш, ишлаб чиқариш, транспорт-коммуникация ва ижтимоий инфратузилма лойиҳаларини амалга оширишга қаратилган фаол инвестиция сиёсатини олиб боришга алоҳида эътибор қаратилмоқда. Бунинг учун марказлашган, марказлашмаган жамғармалар маблағлари, хорижий

инвестициялар ва кредитларни ўзлаштиришга ҳамда улардан самарали фойдаланиш масалаларига асосий урғу берилмоқда.

Шуни алоҳида таъкидлаб ўтиш жоизки, хорижий инвестицияни фаол жалб этиш, ривожланаётган мамлакатлар учун ягона мақсад эмас. Турли хил имтиёзларни бериш хорижий инвестициялар оқимини рағбатлантиради, унинг ёрдамида эса ушбу мамлакатлар – миллий иқтисодиётни, марказдан узоқда жойлашган иқтисодий жиҳатдан қолоқ минтақаларни ривожлантириш, ишсизликни камайтириш, давлат бюджети учун барқарор кўшимча даромад манбаларини яратиш каби мақсадларни кўзлайдилар. Албатта, бу каби мақсадларга эришишда эркин иқтисодий зоналарнинг аҳамияти катта.

“Наманган вилоятида 3 та эркин иқтисодий зоналарни (Наманган, Чуст, Чортоқ) ташкил этилиши режалаштирилган. Наманган эркин иқтисодий зонаси доирасида янги инвестиция лойиҳалари жамланмаси ишлаб чиқилмоқда. Улар вилоятда саноат корхоналари ва хусусий бизнесни янада юқори суръатлар билан ўсишини таъминлайди, вилоят экспорт салоҳиятини оширади”¹.

Шунингдек, 2012 йил 13 декабрдаги “Ангрен махсус индустриал зонасини барпо этиш тўғрисида”ги, 2013 йил 18 мартдаги “Жиззах махсус индустриал зонасини барпо этиш тўғрисида”ги, 2016 йил 26 октябрдаги ПФ–4853-сон “Эркин иқтисодий зоналар фаолиятини фаоллаштириш ва кенгайтиришга доир кўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги ҳамда 2017 йил 12 январь ПФ–4931-сон ““Ургут”, “Ғиждувон”, “Қўқон” ва “Ҳазорасп” эркин иқтисодий зоналарини ташкил этиш тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикаси Президентининг Фармонлари ҳудудларда ишлаб чиқаришнинг янги босқичга ўтишига муҳим пойдевор қўйди.

2016 йил 26 октябрдаги ПФ–4853-сон “Эркин иқтисодий зоналар фаолиятини фаоллаштириш ва кенгайтиришга доир кўшимча чора тадбирлар

¹ Ўзбекистон Республикаси ҳудудларининг ижтимоий-иқтисодий ривожланишини комплекс ўрганиш натижалари бўйича йиғма таҳлилий материал. – Т.: “Sano-standart” – 2017. 328 б.

тўғрисида”ги Ўзбекистон Республикаси Президентининг Фармони бевосита худудларда хорижий инвесторларга мамлакатимиз иқтисодиётининг реал секторларига инвестиция киритиши учун янада қулай шароитлар яратиш мақсадида эркин иқтисодий зоналар учун ягона ҳуқуқий режимни белгилаш, солиқ ва божхона имтиёзлари, преференцияларни бирхиллаштиришга туртки бўлди².

Шу муносабат билан Наманган вилоятининг Чортоқ туманида ташкил этиш мумкин бўлган эркин иқтисодий зоналарнинг аҳамияти ҳақида гапирадиган бўлсак, Наманган вилоятининг Чортоқ тумани нафақат Ўзбекистонда, балки бутун Марказий Осиё ҳудудида такрорланмас табиий манзараларга эгаллиги билан ажралиб туради. Хитойга чиқиш имконини берувчи "Наманган-Андижон-Ўш-Эргаштом-Қашкар" давлатлараро аҳамиятга молик халқаро йўлнинг қурилиши (бунинг бир бўлаги Чортоқ тумани ҳудудидан ўтади) транспорт инфратузилмаларининг ривожланишига кучли таъсир кўрсатади. Чортоқ туманида шифобахш иссиқ, минерал сувлари ўзининг минералланиш даражаси ва шифобахшлиги бўйича кенг шуҳрат қозонган Мацеста, Чакрак, Тал каби жаҳонга машҳур сувлардан қолишмайди. Минтақанинг Чотқол тизмасининг жанубий қисмида ер сатҳидан 1925 м баландликда энг тоза шифобахш сувлари ва альпинистлар сўқмоқлари эга бўлган Сари-Челак кўриқхонаси мавжуд. Туристлар ўртасида тумандаги "Гулистон" санаторийси ва XIX аср бошларида қурилган Мавлон бува меъморчилик мажмуаси эътибор қозонган.

Шунинг учун Чортоқ туманида икки йўналишда махсус эркин иқтисодий зона ташкил этиш ва ривожлантириш мумкин деб ҳисоблаймиз. Биринчиси Чортоқ туманида халқаро туризмни ривожлантириш ва иккинчиси қишлоқ хўжалик маҳсулотларини қайта ишлашга йўналтирилган махсус саноат зонасини ташкил этиш ва ривожлантириш. Наманган вилояти Фарғона иқтисодий районида жойлашган бўлиб бугунги кунда Республикада

² Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Эркин иқтисодий зоналар фаолиятини фаоллаштириш ва кенгайтиришга доир қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги 2016 йил 26 октябрдаги ПФ–4853-сон Фармони.

ишлаб чиқарилаётган мева-сабзавотларнинг 26,5% Фарғона иқтисодий районига тўғри келмоқда. Бу ерда Республика меҳнат ресурсларининг 30% яшайди. Фарғона иқтисодий районида мева-сабзавот маҳсулотлари ишлаб чиқаришда Наманган вилоятининг Чортоқ тумани муҳим ўрин тутди. Шунга кўра минтақанинг Чортоқ туманида қишлоқ хўжалик маҳсулотларини қайта ишлашга асосланган махсус эркин саноат иқтисодий зонасини ташкил этиш мақсадга мувофиқ бўлиб ҳисобланади. Эркин иқтисодий зоналарни ташкил этишдан асосий мақсад – минтақани ижтимоий-иқтисодий ривожланишини жадаллаштириш учун мамлакат ва чет эл капиталини, истиқболли технология ва бошқарув тажрибасини жалб этиш орқали унинг саноат салоҳиятини, ишлаб чиқариш, транспорт-транзит ва ижтимоий инфратузилмасини ривожлантириш, замонавий бозор инфратузилмаларини ташкил этишдан иборатдир. Кўпинча ривожланаётган мамлакатлар гуруҳида эркин иқтисодий ҳудудларнинг фаолияти жаҳон бозорида миллий иқтисодиётнинг рақобатбардошлигини ошириш, халқаро иқтисодий алоқаларда хомашё экспортидан воз кечишга интилиш, ҳудудларни хўжалик юритишнинг янги усулларини синаб кўриш майдонларига айлантириш, миллий иқтисодиётнинг жаҳон хўжалигига интеграциялашуви даражасини яхшилаш каби алоҳида стратегик мақсад ва вазифаларни ҳал этишга йўналтирилган бўлади.

Адабиётлар:

1. Ўзбекистон Республикаси ҳудудларининг ижтимоий-иқтисодий ривожланишини комплекс ўрганиш натижалари бўйича йиғма таҳлилий материал. – Т.: “Sano-standart” – 2017. 328 б.
2. Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Эркин иқтисодий зоналар фаолиятини фаоллаштириш ва кенгайтиришга доир қўшимча чоратadbирлар тўғрисида”ги 2016 йил 26 октябрдаги ПФ–4853-сон Фармони.